

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ СТОМАТОЛОГІЇ ТА
ЛАБОРАТОРНОЇ МЕДИЦИНИ
Кафедра стоматології післядипломної освіти**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**В.о. директора навчально-наукового
інституту стоматології та
лабораторної медицини**

_____ Євген КОСТЕНКО

«01» вересня 2025 р.

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
циклу стажування за спеціальністю «Ортопедична стоматологія»**

Освітньо-професійна програма вищої освіти підготовки фахівців

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

Спеціальність 221 Стоматологія

Професійна кваліфікація Лікар-спеціаліст

Силабус циклу стажування за фахом «**Ортопедична стоматологія**» галузі знань 22 «**Охорона здоров'я**», спеціальність 221 «**Стоматологія**».

Розробники: Потапчук А. М., д.мед.н., професор, завідувач кафедри стоматології післядипломної освіти, Русин В.В. – доцент кафедри стоматології післядипломної освіти, Рак Ю.В. – старший викладач кафедри стоматології післядипломної освіти, Мошак Ю.В. – асистент кафедри стоматології післядипломної освіти, Шеверя С.М. – старший викладач кафедри стоматології післядипломної освіти, Криванич А.В. – асистент кафедри стоматології післядипломної освіти, Ізмайлов О.В. – асистент кафедри стоматології післядипломної освіти.

Силабус затверджений на засіданні кафедри стоматології післядипломної освіти

Протокол від «28 » серпня 2025 року № 1

завідувач кафедри _____ Анатолій ПОТАПЧУК
(підпис)

Силабус схвалений на засіданні науково-методичної комісії ННІ стоматології та лабораторної медицини ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Протокол від «01» вересня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії
ННІ стоматології та лабораторної медицини

_____ Оксана КЛІТИНСЬКА
(підпис)

«01» вересня 2025 року

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація навчальної дисципліни
3. Мета та цілі навчальної дисципліни
4. Компетентності, результати навчання і практичні навички
5. Організація навчання
 - 5.1. Структура навчальної дисципліни
 - 5.2. Тематичні плани
 - 5.2.1. Тематичний план лекцій
 - 5.2.2. Тематичний план семінарських занять
 - 5.2.3. Тематичний план практичних занять
 - 5.2.4. Тематичний план самостійної роботи
 - 5.3. Методи навчання
 - 5.4. Система оцінювання
 - 5.4.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності
 - 5.4.2. Підсумковий контроль знань, його форми та оцінювання
6. Політика навчальної дисципліни
7. Перелік навчально-методичної літератури
 - 7.1. Основна
 - 7.2. Додаткова
 - 7.3. Інформаційні ресурси

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Назва дисципліни	Стажування «Ортопедична стоматологія»
Керівник кафедри	д.мед.н., професор ПОТАПЧУК А.М. kaf-stomat-po@uzhnu.edu.ua stomatkafedra@gmail.com anatoliy.potapchuk@uzhnu.edu.ua
Викладачі	Д д.мед.н., професор ПОТАПЧУК А.М. anatoliy.potapchuk@uzhnu.edu.ua https://scholar.google.com.ua/citations?user=Lw6WtwYAAAAJ&hl=uk&oi=ao к.мед.н., доц. Русин В.В. vitaliy.rusyn@uzhnu.edu.ua https://scholar.google.com.ua/citations?user=EQ8x xZwAAAAJ&hl=uk ст.викладач Шеверя С.М. stepan.sheveria@uzhnu.edu.ua https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=9YmyLdQAAAAJ ст.викладач Рак Ю.В. yuriy.rak@uzhnu.edu.ua https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=0NclS3cAAAAJ ас. Мошак Ю.В. yulianna.moshak@uzhnu.edu.ua https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=HXtoYu8AAAAJ ас. Криванич А.В. https://scholar.google.com/citations
Е-mail кафедри стоматології ПО	kaf-stomat-po@uzhnu.edu.ua
Формат дисципліни	практичні заняття, лекції, самостійна робота
Обсяг дисципліни	5,2 кредита ECTS

<p>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</p>	<p>Офіційний веб-сайт http://www.uzhnu.edu.ua містить інформацію про освітні програми, навчальну, наукову і виховну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, контакти;</p> <ul style="list-style-type: none"> - необмежений доступ до мережі Інтернет; - фонди та електронні каталоги наукової бібліотеки ДВНЗ «УжНУ», а також до електронного репозитарію ДВНЗ «УжНУ» (https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/) де містяться навчально-методичні матеріали з дисциплін навчального плану; - наукова бібліотека, читальні зали; - віртуальне навчальне середовище Moodle (https://e-learn.uzhnu.edu.ua). <p>Навчальні та дидактичні матеріали, презентації, навчальні відео, практичні кейси та ситуаційні завдання, тести з дисциплін даної освітньої програми доступні студентам через систему електронного навчання університету.</p> <p>Університет забезпечений доступом до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus.</p>
<p>Матеріально-технічне забезпечення</p>	<p>Навчальні кімнати, обладнані мультимедійними засобами; комп'ютерний клас із програмним забезпеченням; матеріально-технічна база стоматологічного факультету, приватні бази стажування.</p>

2. АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладання ортопедичної стоматології передбачає здобуття та поглиблення комплексу знань, практичних навичок і вмінь, формування професійних компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання нових завдань необхідних для самостійної лікарської діяльності, формування лікаря-стоматолога, як організатора та координатора лікувально-діагностичної та профілактичної роботи.

Навчальна дисципліна спрямована на підготовку всебічно розвинених спеціалістів-новаторів, які б володіли теоретичними знаннями і практичними навичками та вміннями застосування сучасних методів діагностики, лікування та профілактики стоматологічних захворювань.

Протягом навчання формуються навички оволодіння використання засобів діагностики, лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань.

Навчальна дисципліна стажування за фахом «Ортопедична стоматологія» інтегрується з такими предметами, як анатомія людини, фізіологія людини, патологічна анатомія, патофізіологія, біохімія, гістологія, неврологія.

При вивченні навчальної дисципліни стажування за фахом «Ортопедична стоматологія» здобувачі освіти проводять роботу в різних навчально-практичних центрах «Стоматологія».

3. МЕТА ТА ЦІЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни поліпшення та поглиблення теоретичних знань з усіх розділів ортопедичної стоматології, суміжних дисциплін, підвищення кваліфікаційного рівня і практичної діяльності лікаря-стоматолога-ортопеда.

Цілі навчальної дисципліни: поглибити знання анатомо-фізіологічних вікових особливостей здорового та хворого організму, взаємозв'язок функціональних систем організму і рівня їх регуляції, причини патологічних процесів, механізм їх розвитку і клінічних проявів, клініко-лабораторні симптоми стоматологічних захворювань, принципи та методи обстеження хворих для проведення діагностики, визначення раціонального методу протезування в умовах нового господарського механізму та профілактики основних стоматологічних захворювань, методи надання невідкладної допомоги хворому.

4. КОМПЕТЕНТНОСТІ, РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ І ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ

Навчальна дисципліна для здобувачів освіти стажування за фахом «Ортопедична стоматологія» спрямована на оволодіння слухачами такими компетентностями:

1. Інтегральна компетентність

ІК. Здатність до самостійної діяльності за фахом відповідно до вимого-кваліфікаційної характеристики лікаря-стоматолога-ортопеда.

2. Загальні компетентності

Оволодіння загальнонауковими компетентностями

ЗК 1. Здатність застосовувати сучасні методи діагностики основних стоматологічних захворювань.

ЗК 2. Вміння проводити ортопедичне лікування твердих тканин зуба, захворювань пародонту, патологічної стертості, патології скронево-нижньощелепного суглоба.

ЗК 3. Навички надання невідкладної стоматологічної допомоги.

ЗК 4. Здатність наглядати за побічними реакціями/діями лікарських засобів.

ЗК 5. Вміння працювати в тісному контакті з суміжними спеціалістами та службами.

ЗК 6. Здатність дотримуватися принципів медичної деонтології.

ЗК 7. Вміння планувати роботу та проводити аналіз її результатів.

ЗК 8. Навички керування роботою середнього медичного персоналу.

ЗК 9. Вміння вести лікарську документацію.

ЗК 10. Здатність поширювати медичні знання серед населення.

ЗК 11. Вміння удосконалювати свій професійний рівень.

3. Спеціальні компетентності

СК 1. Керуватися чинним законодавством про охорону здоров'я та нормативні документи, що регламентують діяльність органів управління та закладів охорони здоров'я.

СК 2. Вміння організовувати стоматологічну ортопедичну допомогу.

СК 3. Знати основи права в медицині.

СК 4. Знати права, обов'язки та відповідальність лікаря-стоматолога-ортопеда.

СК 5. Знати сучасну класифікацію захворювань ротової порожнини та щелепно-лицевої ділянки, біомеханіку жування, вікові зміни в щелепно-лицевій ділянці, особливості дії на неї навколишнього та внутрішнього середовища.

СК 6. Знати принципи профілактики, діагностики та лікування при зубощелепних деформаціях і аномаліях зубів та щелеп, показання до зубного протезування, принципи підготовки порожнини рота та зубощелепного апарату до ортопедичного втручання.

СК 7. Знати морфологічні зміни в зубощелепній системі при ортопедичному і ортодонтичному втручанні, механізм дії, принципи

конструювання та особливості технології виготовлення ортодонтичних та ортопедичних апаратів і протезів.

СК 8. Знати засоби індивідуального захисту від гострих респіраторних захворювань та особливо небезпечних інфекцій.

СК 9. Знати форми і методи санітарної освіти серед населення.

СК 10. Знати правила оформлення медичної документації.

СК 11. Знати сучасну літературу за фахом та методи її узагальнення.

СК 12. Постійно удосконалювати свій професійний рівень.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Вміти виготовляти основні види сучасних конструкцій зубних протезів, апаратів, шин.

ПРН 2. Вміти проводити диференційну діагностику захворювань, пов'язаних з матеріалами, з яких виготовлені протези, застосовуючи спеціальні методи дослідження рН та спектральний аналіз слини на наявність мікроелементів, гальванометрію, обстеження на наявність Са, надмірного мономеру, диференційно-діагностичні тести при токсикохімічних та алергічних стоматитах.

ПРН 3. Вміти проводити комплексне лікування хворих на гальваноз, токсичні та алергічні стоматити на металеві та пластмасові протези.

ПРН 4. Вміти проводити лікування захворювань висково-нижньощелепного суглоба, пов'язаних з втратою зубів та зниження міжальвеолярної висоти.

ПРН 5. Знати гнатометрію та її використання при різних видах зубного протезування;

ПРН 6. Володіти методами протезування дітей в періоді молочного, змінного та постійного прикусу.

ПРН 7. Знати терміни заміни знімних протезів у дітей кожної вікової групи, при адентії, при ретенції зубів, у період постійного прикусу.

ПРН 8. Вміти виготовляти фіксуєчі, репонуєчі, формуючі, комбіновані, заміщуючі шини, апарати, щелепно-лицеві протези, обтуратори, захисні пластинки.

ПРН 9. Володіти методами ортопедичного лікування при реабілітації хворих після побутових, вогнепальних травм щелепно-лицевої ділянки, переломах нижньої та верхньої щелеп.

ПРН 10. Застосовувати ортопедичні методи лікування при кістковій пластиці та пластиці дефектів обличчя, виготовляти ендо- та екзопротези.

ПРН 11. Вміти виготовляти муляжі обличчя та щелеп.

Лікар-стоматолог-ортопед повинен володіти такими практичними навиками:

- провести збір анамнезу та оцінити його дані;

- проводити обстеження стоматологічного хворого, застосовуючи основні та допоміжні методи обстеження; проводити диференційну діагностику основних стоматологічних захворювань, ставити повний клінічний діагноз; діагностувати аномалії розвитку зубів, зубних рядів, щелеп та прикусу, деформації щелеп та

обличчя (природжені та придбані);

- надавати невідкладну допомогу при гострому зубному болю, переломі та вивиху зубів, переломі верхньої та нижньої щелеп, вивиху скроньо-нижньощелепного суглоба; застосовувати за показаннями різні види знеболювання;

- проводити ортопедичне лікування та профілактику таких захворювань: патології твердих тканин зуба; патологічне стирання зубів та його ускладнень; часткова вторинна адентія; вторинна деформація зубних рядів та порушень оклюзійних співвідношень; повна вторинна адентія; захворювання пародонту; захворювання висково-нижньощелепного суглоба, обумовлені порушеннями в зубощелепній системі; переломи щелеп; природжені та придбані дефекти і деформації щелепно-лицевої ділянки (верхньої та нижньої щелеп, обличчя, сполучених порушень та ін.).

- обстежити ортопедичного хворого;

- поставити діагноз;

- вміти раціонально вибрати конструкцію протезу чи апарату;

- проводити інструментальні дослідження ортопедичного пацієнта;

- отримати всі види відбитків;

- надати невідкладну допомогу в стоматологічному кріслі;

- проводити всі етапи виготовлення різних видів штучних коронок;

- виготовити різні види естетичних коронок;

- виготовити вкладку різними методами;

- препарувати зуб під напівкоронки;

- підготувати куксу для виготовлення штифтових конструкцій;

- виготовляти різні види штифтових зубів;

- провести клініко-лабораторні етапи виготовлення паяних мостоподібних протезів;

- провести клініко-лабораторні етапи виготовлення суцільнолитих металевих мостоподібних протезів;

- провести клініко-лабораторні етапи виготовлення металокерамічних мостоподібних протезів;

- провести клініко-лабораторні етапи виготовлення мостоподібних протезів із опорою на імплантати;

- вміти виготовити часткові знімні протези з різними фіксуєчими елементами;

- знати та вміти виготовити бюгельні протези з різними видами елементів фіксації;

- вміти виготовити повні знімні протези;

- знати та вміти провести ортопедичне лікування пацієнтів із захворюваннями тканин пародонту;

- провести всі клінічні етапи виготовлення незнімних шин;

- етапи виготовлення знімних шин та апаратів;

- вміти провести ортопедичне лікування патологічної стертості зубів;

- провести всі клінічні етапи виготовлення ектопротезів;

- провести всі клінічні етапи виготовлення щелепно-лицевих апаратів;
- знати та вміти надати ортопедичну допомогу пацієнтам із переломами щелеп.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

5.1. Структура навчальної дисципліни

	Лекції	Семінари	ПЗ	СР	Всього
Ортопедична стоматологія	36 год.	22 год.	49 год.	39	146 год.
Базовий контроль знань	-	-	2		2
Підсумковий контроль рівня знань	-	-	2		2
Іспит	-	-	-		6
Всього	36	22	53	39	156

***Примітка: 156 год – 5,2 кредита ECTS, з них 3,9 кредита – аудиторне навантаження, 1,3 -кредита - самостійна практична робота.**

5.2. Тематичні плани

5.2.1. Тематичний план лекцій

№	ТЕМА ЗАНЯТТЯ
1	Організація ортопедичної допомоги населенню в умовах сучасних ринкових відносин. Лікарська етика та деонтологія.
2	Анатомія та фізіологія зубощелепної системи. Методи дослідження.
3	Основні матеріали, що застосовують в ортопедичній стоматології. Класифікація матеріалів. Характеристика основних представників.
4	Допоміжні матеріали, що застосовують в ортопедичній стоматології. Класифікація матеріалів. Характеристика основних представників.
5	Основні та допоміжні методи обстеження зубощелепної системи та підготовка до ортопедичного лікування.
6	Ортопедичне лікування патології твердих тканин зуба вкладками та частковими коронками.
7	Ортопедичне лікування патології твердих тканин зуба штучними коронками.

8	Ортопедичне лікування патології твердих тканин зуба штифтовими конструкціями.
9	Етіопатогенез, клініка, класифікація часткових дефектів зубних рядів. Показання та протипоказання до виготовлення незнімних конструкцій мостоподібних протезів.
10	Клініко-лабораторні етапи виготовлення незнімних конструкцій мостоподібних протезів.
11	Заміщення дефектів зубних рядів знімними пластинковими протезами.
12	Заміщення дефектів зубних рядів бюгельними протезами.
13	Протезування при повній відсутності зубів.
14	Основні принципи комплексного лікування захворювань тканин пародонту.
15	Патологічна стертість зубів та методи її лікування.
16	Ортопедичне лікування захворювань скронево-нижньощелепного суглоба.
17	Ортопедичні методи лікування переломів щелеп та їх наслідків.
18	Невідкладні стани в ортопедичній стоматології.

5.2.2. Тематичний план семінарських занять

Вид занять, кількість год.	ТЕМА ЗАНЯТТЯ
Сем. – 1 год.	Організація роботи ортопедичного підрозділу (структура, оснащення, нормативи).
Сем. – 1 год.	Організація роботи зубопротезної лабораторії.
Сем. – 1 год.	Визначення диспансерної групи.
Сем. – 1 год.	Морфологічні структури зубів, пародонту та їх захисна роль. Зуби та зубні ряди, будова, форма, стійкість зубів та зубних рядів.
Сем. – 1 год.	Артикуляція, оклюзія. Основні види оклюзії.
Сем. – 1 год.	Основні матеріали. Фізичні та хімічні властивості, технологічні властивості.
Сем. – 1 год.	Пластмаси для мостоподібних протезів . Склад , властивості.
Сем. – 1 год.	Воски. Класифікація. Склад, властивості, застосування.
Сем. – 1 год.	Фарфорові маси. Характеристика компонентів фарфорових мас. Класифікації фарфорових мас та технологія їх застосування.
Сем. – 1 год.	Суб'єктивні методи обстеження стоматологічного хворого. Об'єктивні методи обстеження стоматологічного хворого.
Сем. – 1 год.	Статичні методи визначення жувальної ефективності.
Сем. – 1 год.	Загальносанаційні заходи в ротовій порожнині.

Сем. – 1 год.	Показання та протипоказання до виготовлення вкладок різних конструкцій. Методи виготовлення вкладок.
Сем. – 1 год.	Напівкоронки та трьохчвертні коронки. Показання та протипоказання до виготовлення напівкоронок та трьохчвертних коронок. Методи виготовлення напівкоронок та трьохчвертних коронок.
Сем. – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення повних штучних коронок.
Сем. – 1 год.	Штучні коронки з металу. Показання та протипоказання. Переваги та недоліки. Методи виготовлення.
Сем. – 1 год.	Фарфорові коронки. Показання та протипоказання. Клініко-лабораторні етапи виготовлення.
Сем. – 1 год.	Вимоги до кореня та кукси зуба для штифтових конструкцій. Підготовка кукси та кореня. Інструменти для розробки кореневих каналів.
Сем. – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення штифтової конструкції за Річмондом.
Сем. – 1 год.	Етіологія, патогенетичні аспекти часткової вторинної адентії. Функціональна перебудова зубо-щелепної системи і її складових (тверді тканини зуба, пародонт, м'язи, СНЩС).
Сем. – 1 год.	Біомеханіка мостоподібних протезів.
Сем. – 1 год.	Методи литва. Технологія литва. Послідовність етапів.

5.2.3. Тематичний план практичних занять

Вид занять, кількість год.	ТЕМА ЗАНЯТТЯ
2 год.	Базовий контроль.
ПЗ – 1 год.	Принципи організації діяльності ортопедичних закладів різної форми власності.
ПЗ – 1 год.	Санітарно-гігієнічні та протипожежні вимоги до приміщень та обладнання.
ПЗ – 1 год.	Організація роботи ортопедичного підрозділу (надання стоматологічної допомоги). Обсяг ортопедичної допомоги в залежності від рівня акредитації закладу.
ПЗ – 1 год.	Альвеолярні відростки, будова, форма, її зміни в залежності від терміну втрати зубів, значення для ортопедичного лікування.
ПЗ – 1 год.	Прикус. Фізіологічні та патологічні форми прикусу.
ПЗ – 1 год.	Припої. Легкоплавкі сплави.
ПЗ – 1 год.	Допоміжні матеріали, що застосовуються при виготовленні зубних протезів. Фізико-хімічні та технологічні властивості.

ПЗ – 1 год.	Матеріали для обробки, шліфовки та полірування протезів.
ПЗ – 1 год.	Спеціальна ортопедична підготовка до протезування.
ПЗ – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення вкладок різними методами.
ПЗ – 1 год.	Фіксація незнімних протезів за допомогою вкладок.
ПЗ – 1 год.	Правила препарування зубів. Вибір інструментарію.
ПЗ – 1 год.	Тимчасові конструкції. Виготовлення та фіксація.
ПЗ – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення штифтових конструкцій.
ПЗ – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення штифтової конструкції за Катцем.
ПЗ – 1 год.	Клініка часткової втрати зубів. Суб'єктивні та об'єктивні ознаки втрати зубів.
ПЗ – 1 год.	Мостоподібні протези із акрилових пластмас. Особливості підготовки опірних зубів при виготовленні пластмасових мостоподібних протезів. Клініко-лабораторні етапи виготовлення.
ПЗ – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення металокерамічних мостоподібних протезів.
ПЗ – 1 год.	Металополімерні мостоподібні протези на суцільнолитій основі. Способи з'єднання полімерних покриттів з металами (матеріали, пристрої).
ПЗ – 1 год.	Незнімні мостоподібні протези з опорою на імпланти. Показання до застосування. Особливості клініко-лабораторних етапів виготовлення.
ПЗ – 1 год.	Складові частини часткових знімних протезів. Вибір методів фіксації часткових знімних протезів. Визначення стану зубів, що використовуються для фіксації знімних пластинкових протезів.
ПЗ – 1 год.	Технологія виготовлення часткових знімних протезів із металевим базисом. Клініко-лабораторні етапи виготовлення знімних протезів із металевим базисом.
ПЗ – 1 год.	Сучасні знімні протези з поліпропілену, нейлону. Особливості виготовлення. Переваги та недоліки.
ПЗ – 1 год.	Конструювання та технології виготовлення бюгельних протезів із балочною системою фіксації. Планування конструкції бюгельного протезу із балочною системою фіксації. Клінічні та лабораторні етапи виготовлення бюгельного протезу із балочною системою фіксації.
ПЗ – 1 год.	Клініко-лабораторні етапи виготовлення бюгельних протезів із телескопічною системою фіксації. Конструювання бюгельних протезів із литою телескопічною коронкою.
ПЗ – 1 год.	Класифікація беззубих щелеп. Особливості стану протезного ложа при повній відсутності зубів. Атрофічні процеси при повній відсутності зубів.
ПЗ – 1 год.	Планування конструкції повного знімного протеза.

ПЗ – 1 год.	Методи фіксації повних знімних протезів. Фіксація, стабілізація та рівновага повних знімних протезів.
ПЗ – 1 год.	Лабораторні етапи виготовлення повних знімних протезів.
ПЗ – 1 год.	Механізми адаптації до повних знімних протезів.
ПЗ – 1 год.	Конструювання та технології виготовлення протезів з фарфоровими зубами та металевим базисом.
ПЗ – 1 год.	Правила користування повними знімними протезами та догляд за ними.
ПЗ – 1 год.	Методи усунення травматичної оклюзії при захворюваннях пародонту.
ПЗ – 1 год.	Лікування захворювань тканин пародонту із використанням тимчасових шин. Вимоги до тимчасової шини. Планування конструкції тимчасової шини. Методи виготовлення тимчасової шини.
ПЗ – 1 год.	Клінічна картина різних форм патологічного стирання. Діагностика. Ступені тяжкості патологічного стирання зубів.
ПЗ – 1 год.	Заміщення дефектів зубних рядів при патологічній стертості.
ПЗ – 1 год.	Ортопедичне лікування дисфункції СНЩС, обумовленої патологічним стиранням зубів. Клінічна картина дисфункції СНЩС. Синдром Костенка.
ПЗ – 1 год.	Методи ортопедичного лікування дисфункції СНЩС при патологічній стертості.
ПЗ – 1 год.	Профілактика дисфункції СНЩС при патологічному стетості.
ПЗ – 1 год.	Діагностика захворювань СНЩС. Методи обстеження хворих. Додаткові методи дослідження.
ПЗ – 1 год.	Клінічна картина артритів. Комплексний підхід лікування артритів. Ортопедичне лікування артритів СНЩС.
ПЗ – 1 год.	Сучасні методи лікування захворювань СНЩС. Ускладнення при лікуванні.
ПЗ – 1 год.	Ортопедичне лікування артрозів СНЩС. Показання до ортопедичного лікування артрозів. Методи лікування.
ПЗ – 1 год.	Особливості комплексного лікування захворювань СНЩС на сучасному етапі.
ПЗ – 1 год.	Транспортна іммобілізація щелеп при наявності зубів. Транспортна іммобілізація беззубих щелеп. Застосування стандартних шин та підручних засобів.
ПЗ – 1 год.	Лікування переломів щелеп зі стійким зміщенням уламків. Способи репозиції уламків, апарати.
ПЗ – 1 год.	Особливості лікування переломів беззубих щелеп.
ПЗ – 1 год.	Поняття про невідкладні стани та невідкладна допомога. Основні принципи медичної допомоги в стоматологічній практиці за стандартами Європейської Ради Реанімації.
ПЗ – 1 год.	Принципи та особливості проведення реанімації у дорослих та дітей.

2 год.	Підсумковий контроль рівня знань.
6 год.	Іспит.

5.2.4. Тематичний план самостійної роботи

Вид занять, кількість год.	ТЕМА ЗАНЯТТЯ
СР – 2 год	Організація роботи ортопедичного підрозділу (надання стоматологічної допомоги). Обсяг ортопедичної допомоги в залежності від рівня акредитації закладу.
СР – 2 год	Прикус. Фізіологічні та патологічні форми прикусу.
СР – 2 год.	Рентгенологічні методи дослідження.
СР – 2 год.	Функціональні методи визначення жувальної ефективності.
СР – 2 год	Незнімні мостоподібні протези з опорою на імплантати. Показання до застосування. Особливості клініко-лабораторних етапів виготовлення.
СР – 2 год.	Технологія виготовлення часткових знімних протезів із металевим базисом. Клініко-лабораторні етапи виготовлення знімних протезів із металевим базисом.
СР – 2 год	Клініко-лабораторні етапи виготовлення знімних протезів на імплантат. Помилки та ускладнення на етапах виготовлення та користування.
СР – 2 год.	Клінічні та лабораторні етапи виготовлення бюгельних протезів із камерною фіксацією.
СР – 2 год.	Сучасні конструкції бюгельних протезів. Бюгельні протези з поліпропілену, нейлону, ацеталеві та акрилполімерні бюгельні протези. Їх переваги та недоліки.
СР – 2 год.	Класифікація беззубих щелеп. Особливості стану протезного ложа при повній відсутності зубів. Атрофічні процеси при повній відсутності зубів.
СР – 2 год.	Планування конструкції повного знімного протеза. Лабораторні етапи виготовлення повних знімних протезів.
СР – 2 год.	Методи усунення травматичної оклюзії при захворюваннях пародонту.
СР – 2 год.	Лікування захворювань тканин пародонту із використанням тимчасових шин. Вимоги до тимчасової шини. Планування конструкції тимчасової шини. Методи виготовлення тимчасової шини.
СР – 2 год.	Клінічна картина різних форм патологічного стирання. Діагностика. Ступені тяжкості патологічного стирання зубів.
СР – 2 год.	Заміщення дефектів зубних рядів при патологічній стертості.
СР – 2 год.	Ортопедичне лікування дисфункції СНЩС, обумовленої патологічним стиранням зубів. Клінічна картина дисфункції СНЩС. Синдром Костенка.

СР – 2 год.	Сучасні методи лікування захворювань СНЩС. Ускладнення при лікуванні.
СР – 2 год.	Лікування переломів щелеп зі стійким зміщенням уламків. Способи репозиції уламків, апарати. Особливості лікування переломів беззубих щелеп.
СР – 2 год.	Принципи та методи лікування вогнепальних уражень та травм щелепно – лицевої ділянки. Невідкладна допомога при травматичних ушкодженнях (в т.ч. ЩЛД). ЧМТ. Забій та струс головного мозку. Клініка, діагностика, протокол невідкладної допомоги..

5.3. Методи навчання

Методи навчання дозволяють здобувачам освіти оволодіти аналітико-діагностичними, предметно-спеціальними, інформаційно-комунікаційними та соціально-психологічними компетентностями.

Найпоширенішими методами навчання, які застосовують викладачі кафедри стоматології післядипломної освіти ДВНЗ «УжНУ» є:

- висвітлення проблемних питань на лекціях, які читаються із використанням мультимедійних презентацій;
- вирішення ситуаційних задач на заняттях, моделювання наближених до клініки ситуаційних завдань;
- обговорення та аналіз якості виконання маніпуляцій, проведених під час практичних занять;
- тестування на практичних заняттях (тести для вхідного та заключного рівня знань);
- відпрацювання практичних навичок у навчально-практичних центрах та клінічних залах у вільний від навчання час та консультації викладачів;
- залучення до індивідуальної наукової роботи;
- самостійна аудиторна і позааудиторна робота згідно з планом кафедри.

5.4. Система оцінювання

5.4.1. Оцінювання поточної навчальної діяльності

Використовується усний чи письмовий контроль по питаннях теми заняття чи семінару та вирішення ситуаційних задач і тестів. В період самостійної практичної діяльності проводиться клінічний розбір хворих та оцінюється якість виконання здобувачем освіти мануальних навичок при курації хворих.

Поточний контроль знань курсантів проводять на кожному практичному занятті з опитуванням 100% присутніх, а також на підсумкових заняттях після вивчення окремих вузлових тем. Оцінка «**відмінно**» – курсант вільно володіє матеріалом програми, вміє поставити діагноз, провести диференціальний діагноз та провести лікування стоматологічних захворювань. Оцінка «**добре**» – курсант вільно володіє матеріалом програми, вміє діагностувати, проводить

диференціальний діагноз та лікувати основні стоматологічні захворювання, але відповіді не є вичерпними. Оцінка «**задовільно**» – курсант задовільно розуміє об'єм програми, спроможний відповідати на спрощені навідні питання,

практичні навички. Оцінка «незадовільно» – знання курсанта нижче вимог для «задовільно».

5.4.2. Підсумковий контроль знань, його форми та оцінювання

Підсумковий контроль проводиться в кінці циклу: а) практична частина заключної атестації (оцінка діяльності при курації хворих); б) тестування на комп'ютері (100 тестів); в) усна співбесіда по питаннях до заключної атестації.

Іспит складається з оцінки практичних навичок та оцінки теоретичних знань. Для визначення рівня знань курсантів програмою передбачені: базовий та заключний контроль із застосуванням комп'ютерних тестів атестаційної програми, затвердженої МОЗ.

Оцінка «відмінно» – курсант вільно володіє матеріалом програми, вміє поставити діагноз, провести диференціальний діагноз та провести лікування стоматологічних захворювань. Позитивні відповіді на комп'ютерному тестуванні складають 85-100%.

Оцінка «добре» – курсант вільно володіє матеріалом програми, вміє діагностувати, проводить диференціальний діагноз та лікувати основні стоматологічні захворювання, але відповіді не є вичерпними. Курсант відчуває складнощі лише у найважчих питаннях. Позитивні відповіді на комп'ютерному тестуванні складають 70-84%.

Оцінка «задовільно» – курсант задовільно розуміє об'єм програми, спроможний відповідати на спрощені навідні питання, практичні навички. Позитивні відповіді на комп'ютерному тестуванні складають 55-69%.

Оцінка «незадовільно» – знання курсанта нижче вимог для «задовільно». Позитивні відповіді на комп'ютерному тестуванні складають до 54%.

6. ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладання на циклі стажування за фахом «Ортопедична стоматологія» здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Ужгородському національному університеті» та передбачає здобуття та поглиблення комплексу знань, практичних навичок і вмінь, формування професійних компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань необхідних для самостійної лікарської діяльності, формування лікаря-стоматолога, як організатора та координатора лікувально-діагностичної та профілактичної роботи, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, що розв'язує актуальне наукове завдання ортопедичної стоматології, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Навчальний процес проходить традиційно, а також і у змішаній формі дистанційного навчання з використанням електронних технологій в режимі реального часу, що передбачає присутність слухачів, які мають можливість дискутувати, подавати свої запитання та отримувати відповіді та у форматі з доступом до наданих викладачем навчальних матеріалів слухачу в зручний для нього час, згідно положення про систему безперервного професійного розвитку

медичних працівників затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 725.

Дисципліна включає лекції, практичні заняття, самостійну та індивідуально-дослідницьку роботу лікарів здобувачів освіти. На практичному занятті викладач проводить тестування вхідного та заключного рівня знань, організовує детальний розгляд окремих теоретичних питань навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування, шляхом виконання практичних завдань. Для проведення практичних занять колективом кафедри створено методичні розробки для викладачів і методичні вказівки для лікарів.

Для проведення практичних занять та самостійної роботи залучені: ТзОВ «Університетська стоматологічна поліклініка» (керівник – Ляхіна М.В.), медичний центр «VITRUS» (керівник доц. Русин В.В.), ТОВ «ДЕНС»(керівник Рогач Р.В.), стоматологія «White» (керівник Костенко О.Є), стоматологічна клініка «Д/М» (керівник Мельничук Н.В.), стоматологічна клініка «Дентал Класік» (керівник доц. Криванич В.М.), «Ортодонтична стоматологічна практика» (керівник Рівіс М.В.), які затверджені ДВНЗ «УжНУ» та департаментом охорони здоров'я Закарпатської ОДА. Із метою оптимізації роботи здобувачів заняття проводиться згідно розробленого на кафедрі графіка.

Відвідування занять є обов'язковим. Пропущені через хворобу заняття мають бути відпрацьовані упродовж 1 місяця в індивідуальному порядку з наданням довідки про хворобу. Пропущені заняття з неповажних причин повинні бути відпрацьовані впродовж 2 тижнів із наданням довідки-дозволу на відпрацювання. Пропущені заняття з поважних причин (участь у конференції, олімпіаді, змаганнях тощо) слід відпрацювати впродовж 2 тижнів з наданням довідки-дозволу.

Відпрацювання практичних занять відбуваються на кафедрі стоматології післядипломної освіти згідно розробленого графіку відробок, дистанційно у вигляді презентації на 30-40 слайдів, по тематиці пропущеного заняття. За одну відробку можна відпрацювати дві теми у одного викладача. Презентації на відпрацювання інтерни надсилають викладачу відповідної дисципліни, який робить її експертну оцінку. Відпрацьоване заняття у вигляді презентації викладач надсилає її на пошту відробок vidrobkuro@gmail.com, де проводиться реєстр відробок у відповідному журналі.

Лікар отримує залік лише за умови відпрацювання практичних занять та лекцій і отримання мінімального балу.

Лікар повинен уникати будь-яких порушень академічної доброчесності: шахрайство, плагіат та інші. Недопустимими є запізнення на заняття та пропуски без поважних причин; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час опитування чи виконання письмових завдань (якщо це не передбачено умовами завдання), плагіат. Списування під час письмової роботи заборонено (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої використовуються лише при он-лайн тестуванні. Заохочується активність, творчий підхід.

7. ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

7.1. Основна

1. Екологічні аспекти карієсу зубів та хвороб пародонту: монографія /Горзов І.П., Потапчук А.М. – 1998. – 225 с.
2. Основи стоматології : навч. посіб., 2-е вид. /Потапчук А.М. – Ужгород. 2006. – 450 с.
3. Сучасна фізіотерапія та діагностика в стоматології : навч. посіб. / А. М. Потапчук, П. П. Добра, В. В. Русин, О. Ю. Рівіс. - Ужгород : Бреза А. Е., 2012. - 449 с.
4. Стоматологія: у 2 книгах. — Книга 1: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / М.М. Рожко, З.Б. Попович, В.Д. Куроєдова, А.М. Потапчук та ін.; за ред. М.М. Рожка
5. Алгоритми надання невідкладної медичної допомоги в стоматологічній практиці [Текст] : [навч. посіб.] / [Н. І. Жеро, Н. М. Маляр-Газда, В. М. Криванич ; під ред. Н. І. Жеро]. - Ужгород : Сабов А. М., 2018. - 83 с.
6. Hygiene and human ecology.Publishing house/ O.V.Fera, Ye.Ya. Kestenko, V.M. Kryvanych// UzhNU "Goverla".- 2019. – P. 247
7. Будова та функція жувального апарату людини: навчальний посібник/ Савичук НО, Клітинська ОВ, Мочалов ЮО,Джупа Петер// Ужгород: ПРАТ «Видавництво «Закарпаття»2014.- 112 с.
8. Гематологічна абеткаСтоматолога: методичні рекомендації/Гасюк НВ, Клітинська ОВ, Криничко Ф.//Тернопіль - Ужгород, 2017. - 32с.
9. Додаткові методи обстеження в стоматології: начальний посібник/Гасюк НВ, Клітинська ОВ, Черняк ВВ, Бородач ВО, Криванич ВМ.//Тернопіль 2017.- 120с
- 10.Профілактика стоматологічних захворювань: начальний посібник/ Клітинська О.В., Костенко Є.Я, Гасюк Н.В. (разом 15 авторів)// Ужгород, 2019. – 87с.
- 11.Ортопедична стоматологія. Національний підручник: за ред проф. Рожка М.М., проф. Неспрядька В.П. Підручник / М.М. Рожко, В.П. Неспрядько, І.В.Палійчук та ін.: за ред М.М. Рожка, В.П. Неспрядька. – К. ВСВ «Медицина»,2020. – 720с.
12. Рожко М.М., Неспрядько В.П., Палійчук І.В., Михайленко Т.М., Опанасюк Ю.В., Мельничук Т.М., Парасюк Г.З., Дусько Ю.С., Гульчук С.В. Зубопротезная техника. За редакцією проф. М.М.Рожка, проф. В.П. Неспрядька. – підручник, 2016. – 604 с.
- 13.Військова ортопедична стоматологія: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівня акредитації, лікарів-інтернів, лікарів-курсантів ф-тів післядиплом. освіти, військових лікарів / П. В. Іщенко [та ін.]. - К. : Медицина, 2013. - 311 с.
14. Черкашин С. І., Росоловська С. О., Лучинський В. М., Стаханський О. О., ЩербаВ. В., Цвинтарний А. В., Карнківський А. В., Пясецька Л. В., Гаврицьо В. А.,Ребуха Л. В. Пропедевтика ортопедичної стоматології. За ред. С. І. Черкашина". –Тернопіль: ТДМУ – Укрмедкнига, 2016. – 300 с.
- 15.Гасюк П. А., Костенко Є. Я., Щерба В. В., Радчук В. Б. "Протезування при повній втраті зубів". – Тернопіль: ТОВ "Терно-граф", 2017. – 216 с.

16. Гасюк П. А., Щерба В. В. «Альбом із пропедевтики ортопедичної стоматології». –3-є видання. – Тернопіль: ТДМУ. – Укрмедкнига, 2017. – 222 с.
17. Біда В.І., Струк Ю.І., Забуга Патологічне стирання зубів та його лікування.- Чернівці: Букрек , 2015.- 72с.
18. Стоматологія: підручник: У 2 кн. – Кн. 1. / М.М. Рожко, З.Б. Попович, В.Д. Куроєдова та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013. – 872 с.
19. Стоматологія: підручник: У 2 кн. – Кн. 2. / М.М. Рожко, І.І. Кириленко, О.Г. Денисенко та ін.; за ред. проф. М.М. Рожка. – К.: ВСВ «Медицина», 2013. – 992 с.
20. Зубопротезна техніка / М.М.Рожко, В.П.Неспрядько, Т.М.Михайленко, та ін.– К.; “Книга плюс”, 2014. – 640 с.

7.1. Додаткова література.

1. Пропедевтика ортопедичної стоматології: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівнів акредитації / П. С. Фліс [та ін.] ; ред. П. С. Фліс. - К.: Медицина, 2010. - 327 с
2. Бульбук О.І. Обстеження хворих в клініці ортопедичної стоматології/О.І. Бульбук, М.М. Рожко. – Івано-Франківськ: «Лілея-НВ», 2009. – 148 с.
3. Рожко М.М. Довідник з ортопедичної стоматології /М.М. Рожко, Т.М. Михайленко, В.С. Онищенко. – Київ: “Книга плюс”, 2004. – 296 с.
4. Жулев Е.Н. Несъемные протезы. Теория, клиника и лабораторная техника. Нижний Новгород, 1995.
5. Курс лекцій для лікарів-інтернів за спеціальністю "Стоматологія" /під ред. проф. М.М. Рожко. – Івано-Франківськ: "Інін", 2009. – 550 с.
6. Ортопедична стоматологія /під ред. проф. М.М. Рожко, В.П. Неспрядька. – Київ: “Книга плюс”, 2003. – 584 с.
7. Жолудев Сергей Егорович Адгезивные средства в ортопедической стоматологии / Сергей Егорович Жолудев. – М.: Мед. лит.: Стоматология, 2007. – 108 с.
8. Жулев Е.Н. Металлокерамические протезы: руководство / Е. Н. Жулев; Нижегородская государственная медицинская академия. – 2-е изд.. – Нижний Новгород: НГМА, 2007. – 288 с.
9. Функциональная окклюзия. От височно-нижнечелюстного сустава до планирования улыбки. Доусон П.Е. Перевод с англ.. под редакцией Конева Д.Б. Москва: Практическая медицина 2016. - 592 с.
10. Фастовец Е. А. Несъемное зубное протезирование [учеб.-метод. пособ. для студентов 3-х курсов высш. мед. учеб. заведений IV уровня аккредитации, обуч. по кредитно-модул. системе / Е. А. Фастовец, Р. А. Котелевский, С. С. Кобыляк ; - 2-е изд., стер. - Днепропетровск: Свидлер А.Л., 2015. - 209 с.
11. Эстетическая стоматология. Олена Пустовойт, Нателла Крихелі, Марина Бичкова Видавництво: Практическая медицина, 2016. - 320 с.
12. Борисенко А.В., Неспрядько В.П., Борисенко Д.А. Композиционные пломбирочные и облицовочные материалы. Учебное пособие. – Киев: ВСИ Медицина, 2015. – 320с.
13. Годи Ж.-Ф. Атлас анатомии зубочелюстной системы для имплантолога.- МедПресс, 2016.- 248с.
14. Ортопедическая стоматология: учебник для студентов [обуч. по спец. 040400-стоматология] / Н.Г. Аболмасов, Н.Н. Аболмасов, В.А. Бычков, А. Аль-Хаким. – 8-е изд.. – М.: МЕДпресс-информ, 2011. -510 с.
15. Жулев Е. Н. Несъемные протезы. Теория, клиника и лабораторная техника / Е. Н. Жулев. – 5-е изд.. – М.: МИА, 2010. – 488 с.
16. Лянг М. Фантомный курс – симулятор дентальной имплантации. Основные принципы имплантологической хирургии / М. Лянг; науч. ред. пер. на рус. яз. М.М. Угрин. – Львов: ГалДент, 2008. – 79 с.
17. Матеріалознавство у стоматології: навчальний посібник для студентів стомат. фак. вищ. мед. навч. закладів IV рівня акредитації / під. заг. ред. М.Д.

- Короля ; М.Д. Король, О.Д. Оджубейська, В.І. Доценко та ін.; УМСА. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 235 с.
18. Рожко М.М. Ортопедична стоматологія: [підручник для студ. стомат. фак. вищ. мед. навч. закладів III-IV рівнів акредитації] / М.М. Рожко, В.П. Неспрядько. – Вид 2-ге, виправ., доп.. – К.: Книга плюс, 2008. – 575 с.
 19. Рубаненко В.В. Ортопедична реабілітація хворих на патологічне стирання зубів : [навчальний посібник для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівнів акредит. та лікарів стоматологів - ортопедів] / В.В. Рубаненко, В.М. Дворник; МОЗ України, ЦМК, УМСА. – Полтава: АСМІ, 2007. – 91с.
 20. Суботович К. Керамика для каждого: пер. с польск. / К. Собутович. – Львов: ГалДент, 2009. – 96с.
 21. Усевич Т.Л. Клиническое материаловедение в стоматологии: учебник / Т.Л. Усевич. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 312с.
 22. Актуальне законодавство в стоматології: довідкове видання / упоряд.: І.П. Авдєєв, Т.В. Баглик, Т.В. Некраха. – 2-ге вид. Перероб., випр. і доп.. – Харків: Авіста-ВЛТ, 2009. – 538 с.
 23. Аспекты современной профессиональной деятельности врача-стоматолога: учебное пособие для последиплом. Образования врачей-стоматологов / П.Н. Скрипников, Т.П. Скрипкиова, С.В. Мельникова; МЗУ, УМСА. – Полтава: Інарт, 2009. – 83 с.
 24. Діагностика гіперчутливості в стоматології: навчальний посібник [для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти] / П.М. Скрипников, В.І. Шинкевич, О.В.Шешукова та ін.; МОЗУ, ЦМК, УМСА. – Полтава, 2010. – 93 с.
 25. Дмитренко С.В., Краюшкин А.И., Сапин Р.М. Анатомия зубов человека. М.: Медицинская книга, 2000. – 193 с.
 26. Захворювання пародонта в дорослих і дітей: навчальний посібник [для лікарів-інтернів стоматологів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти] / П. М. Скрипников, Л.Г. Павленко, Т.А. Хміль, К.С. Казакова; УМСА. – Полтава, 2010. – 139 с.
 27. Кононенко Ю.Г. Местное обезболивание в амбулаторной стоматологии: пособие для студ. стомат. фак., врачей-интернов / Ю.Г. Кононенко, Н.М. Рожко, Г. П. Рузин. – 4-е изд., перераб. и доп.. – К.: Книга плюс, 2008. – 303с.
 28. Маевски С.В. Стоматологическая гнатофизиология : Нормы окклюзии и функции стоматогнатической системы С.В. Маевски ; науч. ред. на рус. яз.: В.Ф. Макеев, М.М. Угрин ; ГалДент, 2008. – 144 с.:/ Majewski, Stanislaw. – Warszawa, 2007.
 29. Местная анестезия в стоматологии: [учебное пособие] / В.И. Куцевляк, У.А. Фесенко, А.В. Любченко, Н.В. Одушкина; [Харьков. ГМИ]. – Харьков: Фармитэк, 2008. – 98 с.
 30. Неотложные состояния на амбулаторном приеме у стоматолога: пособие для студ. стомат. фак., врачей-интернов : с укр. яз. / И. Г. Купновицкая, Ю.Г.Кононенко, Н. В.Нейко, Н.М. Рожко ; под. ред. Ю.Г. Кононенко: МЗУ, Ивано-Франков. нац. мед. ун-т. – Изд. 2-е. – Винница: НОВА КНИГА, 2010. – 271 с.

31. Основи стоматологічної діяльності: організаційно-правові, гігієнічні, деонтологічні: навчально-довідковий посібник для студентів стомат. фак. вузів, лікарів-інтернів, магістрів, клін.ординаторів, лікарів практичної охорони здоров'я / В.Ф. Москаленко, В. Г. Бардов, В.О.Маланчук та ін.; під заг. ред. В.Г. Бардова; МОЗУ, НМУ, УМСА.- Вид 2-ге. – Вінниця: Нова книга, 2011.- 439 с.
32. Основы деонтологии в стоматологии: [пособие для студентов и врачей] / Г.П. Рузин, Ю.Ф. Григорчук, В.П. Голик, А.Н. Зосимов; [под ред. Г.П. Рузина]. – Винница: Нова книга, 2008. – 188 с.
33. Потапчук А.М., Добра П.П., Русін В.В., Рівіс О.Ю. Сучасна фізіотерапія та діагностика в стоматології. Навчальний посібник./ А.М. Потапчук, П.П. Добра, В.В. Русін, О.Ю. Рівіс – Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2012. - 450 с.
34. Приватна стоматологічна практика: Юридичні, економічні, фінансові, облікові та соціальні аспекти в стоматології / О.В. Павленко, Петро Миколайович Скрипников, Денис Романович Шиленко та ін.. - К.: Червона Рута-Турс, 2009. – 377с.
35. Румянцев В.А. Наностоматология / В.А. Румянцев. – М.: МИА, 2010. – 185 с.
36. Технологія виготовлення щелепно-лицевих конструкцій: [підручник для студ. вищ. мед.(фарм.) навч. закладів I-III рівнів акредитації] / П.С. Фліс, А.З. Власенко, А.М. Бібік, К. Д. Іожиця. – К.: Медицина, 2010. – 246 с.
37. Фізична реабілітація в стоматології: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів/ В.А.Шаповалова, В.М. Коршак, В.М. Халтагарова та ін.. – К.: Медицина, 2008. – 95 с.
38. Хватова В.А. Функциональная диагностика и лечение в стоматологии: (сборник, посвящен. 5-летию образования секции «Клиническая гнатология» СтАР) / В.А.Хватова. – М.: Мед. книга. Изд-во “Стоматология”, 2007. – 293 с.
39. Чуйко А. Н. Биомеханика в стоматологии / А.Н. Чуйко, И.А. Шинчуковский. – Харьков: ФОРТ, 2010. – 466 с.